

ЗНАЧЕННЯ КРЕДИТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В КРЕДИТНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Грубінка І. І.

Львівський національний аграрний університет, Україна, Львів

Розглянуто суть кредитної інфраструктури, як важливого елемента кредитного забезпечення підприємств. Встановлено суб'єкти, види і методи здійснення кредитного забезпечення. Наведено показники стану розвитку банківської системи Львівської області в 2007-2012 роках, проаналізовано темпи приросту зобов'язань і вимог за кредитами банків регіону. Показані елементи, з яких складається кредитне забезпечення аграрних підприємств. Узагальнена структурна будова кредитної інфраструктури, важливість і переваги банківської системи в здійсненні кредитного забезпечення аграрних підприємств.

Ключові слова: банківська система, кредит, мікрокредитування, кредитна спілка, методи кредитування.

Грубінка И. И. Значение кредитной инфраструктуры в кредитном обеспечении аграрных предприятий / Львовский национальный аграрный университет, Украина, Львов

Рассмотрено сущность кредитной инфраструктуры как важного элемента кредитного обеспечения предприятий. Установлено субъекты, виды и методы осуществления кредитного обеспечения. Наведены показатели состояния развития банковской системы Львовской области в 2007-2012 годах, проанализировано темпы прироста обязательств и требований за кредитами банков региона. Показаны элементы, из которых складывается кредитное обеспечение аграрных предприятий. Обобщена структурная схема кредитной инфраструктуры, важность и преимущества банковской системы в осуществлении кредитного обеспечения аграрных предприятий.

Ключевые слова: банковская система, кредит, микрокредитование, кредитный союз, методы кредитования.

Grubinka I. I. Meaning of credit infrastructure in credit support agricultural enterprises / L'viv National Agrarian University, Ukraine, L'viv

The essence of the credit infrastructure as an important element of collateral enterprises is considered. Established entities, types and methods of collateral are determined. Indicators of the banking system in the L'viv region 2007-2012 years are presented, the growth rate obligations and requirements for bank loans in the region is analyzed. Items that comprise the collateral farms are shown. Generalized block structure of credit infrastructure, the importance and benefits of the banking system in the implementation of credit support for agricultural enterprises.

Keywords: banking, credit, micro-credit, credit union lending practices.

Вступ.

Кредитна інфраструктура відіграє важливу роль в ефективності здійснення кредитного забезпечення підприємств. Вона впливає на обсяги кредитування,

методи надання кредитних ресурсів підприємствам та деякі інші параметри, тобто на доступ останніх до ринку позичкового капіталу. Тому вивчення стану розвитку кредитної інфраструктури і його вдосконалення є важливим напрямом покращення кредитного забезпечення суб'єктів аграрного виробництва.

Кредитне забезпечення відіграє важливу роль в функціонуванні підприємств різних галузей економіки. Особливо актуальним воно є для аграрних підприємств через сезонний характер їх виробництва і відповідно тривалий касовий розрив між витратами і отриманими надходженнями. Питаннями кредитного забезпечення підприємств і ролі кредитної інфраструктури в цьому процесі присвячені праці наступних науковців: М. Я. Дем'яненко [1], О. О. Непочатенко [2], І. Кушнір [3], О. В. Гривківська [4], С. Колотуха [5], П. Л. Пластун, А. В. Непран, О. А. Кириченко та ін. Незважаючи на актуальність праць названих авторів неопрацьованим є питання системного узагальнення інститутів кредитної системи в розрізі видів і методів здійснення кредитного забезпечення підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є здійснити узагальнення кредитних інститутів, в розрізі видів і методів кредитного забезпечення підприємств. Визначити структурну будову кредитного забезпечення аграрних підприємств. Проаналізувати розвиток банківської системи Львівської області.

Виклад основного матеріалу. Ми виділяємо такі основні складові кредитного забезпечення: кредитний механізм, кредитна інфраструктура, державна підтримка, кредитоспроможність підприємства, кредитний ринок, рис. 1.

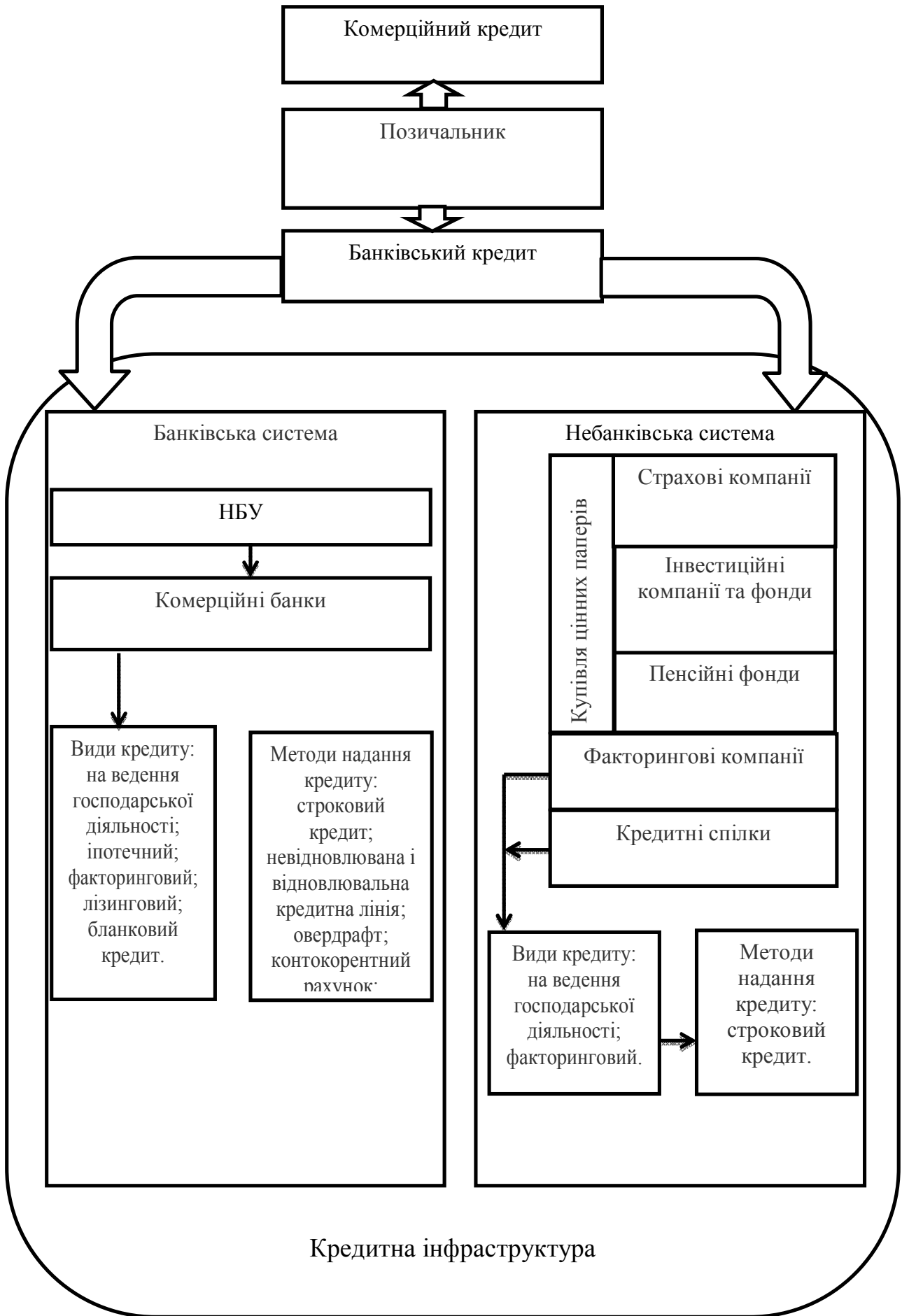

Рис. 1. Організаційна будова кредитного забезпечення господарств*

*джерело: розроблено автором

Складові представлені на рисунку 1, на нашу думку, визначають ефективність кредитного забезпечення аграрних підприємств. В свою чергу кожна з них має певні елементи які її утворюють. Ми схилиємося до думки, що на ступінь розвитку кредитного забезпечення і кредитних відносин має вплив ступінь розвитку кредитної інфраструктури, різноманітність кредитних установ, які її представляють. Це покращує конкурентоспроможність на кредитному ринку і відповідно урізноманітнює послуги і продукти для позичальників, підвищуючи можливості щодо їх отримання. Тому розвиток кредитної інфраструктури є одним з елементів покращення кредитного забезпечення суб'єктів економіки і відповідно її інтенсивного розвитку.

Кредитне забезпечення аграрних підприємств може здійснюватися на основі отримання ними комерційного або банківського кредиту. Рис. 2.

**Рис. 2. Суб'єкти, види і методи здійснення кредитного забезпечення
аграрних підприємств***

* згруповано згідно даних [6],[7].

Як показано на рисунку 2, кредитне забезпечення підприємства-позичальника здійснюється на основі його взаємовідносин з інститутами кредитної системи. Власне кредитна система поділяється на дві частини: банківську і небанківську. Банківська система представлена НБУ, який виконує регуляторну функцію і не здійснює безпосередньо кредитування економіки, і комерційними банками (банками II рівня). Основою їх діяльності є кредитування суб'єктів господарювання, саме вони є головними кредиторами сільськогосподарських підприємств в Україні. Основними видами кредиту, що надаються господарствам є: кредит на ведення господарської діяльності(переважно для фінансування оборотного капіталу), іпотечний, факторинговий, лізинговий, бланковий (беззаставний) кредит(надається надійним позичальникам, що тривалий період ведуть співпрацю з банківською установою). Кожен з цих видів кредиту може надаватися різними методами: строковим кредитом, не відновлюваною чи відновлюваною кредитною лінією, овердрафтом, контокорентним рахунком (револьверний кредит) чи в разі потреби в значних обсягах кредитних ресурсів консорціумний кредит(кредиторами виступають одразу кілька банків). Небанківська частина кредитної системи в Україні представлена: кредитними спілками (кооперативами), факторинговими компаніями, пенсійними фондами, інвестиційними компаніями та фондами, страховими компаніями. З перелічених фінансово-кредитних інститутів безпосередньо кредитними операціями займаються кредитні спілки і факторингові компанії. Решта проводять операції з вкладення коштів у різні цінні папери з метою отримати прибуток. Оскільки кредитні спілки і факторингові компанії є спеціалізованими кредитно-фінансовими інститутами, то і види кредиту які вони надають і способи його надання є не такими різноманітними як в банківських установ. Зокрема, ними надаються: факторинговий кредит і кредит на ведення господарської діяльності, зустрічаємо один метод надання – строковий кредит. Слід відзначити, що кредитна система України має банківське спрямування, що серед іншого пояснюється більшими можливостями щодо формування ресурсної бази та різноманітністю видів і методів надання кредиту. Однак в деяких сегментах кредитного ринку саме діяльність небанківських установ є важливою і необхідною альтернативою банківському кредитуванню, зокрема мова йде про мікрокредитування.

На думку О. В. Дзоблюка: «Банківська система – законодавчо визначена, чітко структурована сукупність фінансових посередників грошового ринку, які займаються банківською діяльністю. Банківська система має своє особливе призначення, свої специфічні функції в економіці, які не просто повторюють призначення і функції окремих банків, а будується по заздалегідь виробленій концепції»[8, с.78].

Закон України “Про банки і банківську діяльність” перш ніж визначити, які банки можуть бути в Україні і як вони повинні функціонувати, зафіксував концептуальне положення, що банківська система України повинна бути

дворівневою, встановив, які банки відносяться до кожного з рівнів і яким буде механізм зв'язків між ними[9]. Необхідність формування банківської системи, як особливої структури, визначається двома групами причин:

- пов'язаних з необхідністю здійснення суспільного нагляду і регулювання банківської діяльності, узгодження комерційних інтересів окремих банків з загальносуспільними інтересами – забезпеченням сталості грошей і стабільної роботи всіх банків;

- пов'язаних з функціонуванням грошового ринку, забезпеченням збалансованості попиту і пропозиції на грошовому ринку і в кожному його секторі.

В Україні банківська структура представлена двома рівнями: Національним банком та комерційними банками різноманітних форм власності, спеціалізації, територіального рівня.

За визначенням Б. С. Івасіва: «Банківська система - це законодавчо визначена чітко структурована і субординована сукупність фінансових посередників, які здійснюють кредитні і фінансові операції на професійній основі і функціонально взаємопов'язані в самостійну економічну структуру»[7]. Цей же автор вказує на виконання нею таких функцій:

- трансформаційної;
- створення платіжних засобів та регулювання грошової маси;
- забезпечення сталості банківської діяльності і грошового ринку[7].

Ми вважаємо, що названі функції досить повно вказують на особливості функціонування банківської системи. Трансформаційна функція зумовлена посередницькою місією банків. Мобілізуючи вільні грошові кошти одних суб'єктів ринку і передаючи їх різними способами іншим суб'єктам, банки мають можливість змінювати:

- строки грошових капіталів;
- їх розміри;
- фінансові ризики.

Функція створення грошей і регулювання грошової маси полягає в тому, що банківська система оперативно змінює масу грошей в обігу, збільшуючи її відповідно до зміни попиту на гроші. Це ключова функція банківської системи. В її виконанні беруть участь усі ланки системи. Вона стосується усіх напрямків банківської діяльності, насамперед кредитної.

Економічний розвиток будь-якої країни залежить не лише від рівня розвитку сучасних технологій і техніки, а великою мірою визначається ступенем розвитку банківської системи. На думку Матвієнко П.В.: «Надійна банківська система є однією з важливих умов подальшого розвитку вітчизняної ринкової економіки, оскільки мобілізуючи вільні кошти перетворює їх в капітал, що працює»[10, с.3]. З цією думкою важко не погодитись, адже як показує світовий досвід банківській системі належить провідна роль у економічному відтворенні, зокрема проведенні банківських інвестицій, що є одним з основних джерел поповнення недостатності обігового і основного капіталу суб'єктів господарської діяльності, через що досягається високий темп економічного зростання. На нашу думку, особливо важливою роль банківської системи для України визначається в контексті негайної потреби в модернізації і структурній

перебудові економіки, розвитку як вітчизняного товаровиробництва так і стимулюванні внутрішнього попиту, що дасть змогу зробити нашого товаровиробника більш конкурентоспроможним в порівнянні зі іноземними підприємствами і водночас зменшить вплив світової кон'юнктури на нашу економіку. В цьому контексті слід зазначити, що за оцінками вчених потреби економіки України в інвестиційних ресурсах до 2015 року складуть 150 млрд. дол. США [11, с.54], сільськогосподарські підприємства отримують лише 50% від потреби в короткострокових кредитах і 2% в довгострокових кредитах[12, с. 48].

Банківська система України за останні роки переживала бурхливий розвиток. При цьому банки щедро роздавали кредитні ресурси на великі терміни. Таким чином у багатьох кредитних установах утворилася незадовільна структура капіталу, утворився значний касовий розрив між поверненням виданих коштів і здійсненням зобов'язань щодо залучених ресурсів. Це стало однією з причин сьогодишньої кризи банківського сектору. Динаміку і стан розвитку банківської системи Львівської області ми б хотіли показати у вигляді таблиці/

Таблиця 1.

Аналіз динаміки і стану діяльності комерційних банків у Львівській області*

Показник	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.	2012р.
Вимоги банків за кредитами млн грн	12824	23062	19050,7	16555	16901	16639
Темпи приросту, %	-	79,8	-17,4	-13,1	2,1	-1,55
Зобов'язання банків за депозитами млн грн	9790	13209	11997	14242	14943	17870
Темпи приросту, %	-	34,9	-9,2	18,7	4,9	19,6

*розраховано за даними Головного управління статистики у Львівській області[13, с 22].

Розглядаючи таблицю 1, можна зробити висновок про зменшення вказаних в ній показників 2009 році. Зокрема вимоги банків за кредитами зменшилися на 17,4%, в той самий період зобов'язання за депозитами банків зменшилися на 9,2%, загалом можемо стверджувати, що протягом досліджуваного періоду вимоги за банківськими кредитами зменшувались більшими темпами ніж їх зобов'язання. У 2010 році депозитна база зросла на 18,7%, а вимоги за кредитами продовжили зменшення на 13,1%. Позитивним явищем є додатний темп приросту вимог за кредитами у 2011 році, тобто банки почали відновлювати кредитування економіки, оскільки 78,3% наданих в цьому році кредитів були довгостроковими. Однак в 2012 році спостерігалось зменшення вимог за кредитами на 1,55%, хоча депозитна база зросла на 19,6%, і стабільно зростає на протязі останніх років, що вказує на покращення ліквідності банківської системи і її кредитного потенціалу. На нашу, думку, засвідчує наявність коштів в банківській системі і відсутність при цьому позичальників, що відповідали б вимогам кредитних установ. В разі відсутності альтернативних джерел вкладень

коштів вони будуть змушені переглянути ці вимоги в сторону лібералізації. Ми вважаємо, що основними перешкодами на шляху розвитку кредитування юридичних осіб в Україні зі сторони кредиторів є наявність альтернативних об'єктів для вкладення своїх ресурсів. В першу чергу ми маємо на увазі облігації внутрішньодержавної позики, їх висока дохідність (понад 14%), приваблює банківські установи. Окрім цього вкладення коштів в державні облігації не несе за собою значних організаційних витрат і є менш ризикове в порівнянні з кредитуванням підприємств. Така ситуація вигідна і державі можливістю нарощування внутрішнього державного боргу, яким легше керувати і є фактично схемою переміщення грошових ресурсів з золотовалютних запасів центрального банку до бюджету країни. В цьому контексті слід зазначити, що облікова ставка НБУ постійно знижується і зараз зменшилася до рівня 6,5% . Тобто центробанком проводиться політика «дешевих грошей», яка однак не відображається на зростанні кредитування економіки і є засобом покриття бюджетного дефіциту. Зраз на українському кредитному ринку найбільш динамічно розвивається сегмент споживчого кредитування, для банківських установ перевагами тут є короткі терміни кредитування (3-12 місяців) і висока дохідність (середня ефективна ставка – близько 50%). В той час як юридичні особи зацікавлені в довгостроковому кредитуванні, під значно нижчі відсотки (середня ставка – 20%). Вказані чинники зумовили переорієнтацію ресурсів кредитної інфраструктури саме в сегмент споживчого кредитування і купівлі державних цінних паперів.

Висновки. Таким чином, кредитна інфраструктура є важливою складовою кредитного забезпечення підприємств. Ступінь її розвитку визначає не тільки повноту та ефективність забезпечення кредитними ресурсами суб'єктів господарювання, але і власне їх доступ до кредитного ринку. Для України характерним є більший розвиток банківської складової кредитної інфраструктури, що вказує на концентрацію банківського капіталу. Небанківські кредитно-фінансові установи перебувають на етапі становлення, однак особливо актуальним є дослідження діяльності кредитних спілок в контексті розвитку сегменту мікрокредитування, зокрема кредитного забезпечення фермерських господарств.

Література:

1. Дем'яненко М. Я. Проблемні питання державної політики фінансової підтримки сільського господарства / М. Я. Дем'яненко // *Економіка АПК.*- 2011р. - №7 –С. 67-88.
2. Непочатенко О. О. Державна підтримка підприємств АПК через удосконалення системи кредитування / О. О. Непочатенко // *Економіка АПК.*- 2008р. - №8 –С. 95-100.
3. Кушнір І. Банки сільськогосподарського розвитку в системі фінансування агропромислового комплексу / І. Кушнір // *Вісник НБУ.*- 2011р. - №11 –С. 92-95.
4. Гривківська О. В. Джерела фінансового забезпечення розвитку малих фермерських господарств / О. В. Гривківська, І. В. Хлівна // *Актуальні проблеми економіки.*- 2008р. - №7(85) –С. 154-163.

5. Колотуха С. Розвиток земельних відносин та їх фінансове забезпечення в аграрному секторі економіки / С. Колотуха, І. Коваленко // Журнал Банківська справа.- 2012. - №2 –С. 19-27.
6. Демківський А. В. Гроші та кредит: навч. посіб. / А. В.Демківський.- Київ: Дакор, 2005.-528с.
7. Івасів І. Вплив іноземних банків на банківську систему України / І.Івасів, Р.Корнелюк // Вісник НБУ.- 2011. - №10 –С. 84-91.
8. Дзюблюк О. В. Структурні аспекти вдосконалення банківської системи країни // О. В. Дзюблюк / Фінанси України. – 1999 - № 1, С. 65-73.
9. Закон України „Про банки і банківську діяльність / Голос України. – 2001. - №12.
10. Матвієнко П. В. Інвестиційна діяльність вітчизняних банків / П.В. Матвієнко// Інвестиції: практика та досвід. – 2007. - №9. – С.31-37.
11. Луців Б. Л. Інвестиційний потенціал банківської системи України // Б. Л. Луців / Актуальні проблеми економіки - 2009р.- №5. – С.53-58.
12. Малік М. Й. Фінансово-кредитний механізм у розвитку аграрного підприємництва // М. Й. Малік / Фінанси України. – 2004. – №3 - С.47-53.
13. Статистичний щорічник Львівської області за 2012 рік // Головне управління статистики у Львівській області. 2013р. – 378с.

References:

1. Dem'yanenko M. J. Problem issues of public policy of financial support for agriculture / M. J. Dem'yanenko // Economics APC. - 2011. - № 7. p. 67-88.
2. Nepochatenko O. O. State support for agricultural enterprises by improving credit system / O. O. Nepochatenko // Economics APC. - 2008. - № 8. p. 95-100.
3. Kushnir I. Agricultural Development Banks in the system of financing of agriculture / I. Kushnir // The Bulletin of the NBU. - 2011. - № 11. p. 92-95.
4. Hryvkiivska O. Sources of financial security of small farmers / O. V. Hryvkiivska, I. V. Hlivna // Current Economic Issues. - 2008. - № 7 (85).-p. 154-163.
5. Kolotuha S. Development of land relations and their financial support in the agricultural sector / S. Kolotuha, I. Kovalenko // Banking. - 2012. - № 2, p. 19-27.
6. Demkivsky A. V. Money and Credit: teach. guidances. / A. V. Demkivsky. - Kyiv: Dakor, 2005.-528s.
7. Ivasiv I. Effect of foreign banks in the banking system of Ukraine / I. Ivasiv, R. Kornelyuk // The Bulletin of the NBU. - 2011. - № 10. p. 84-91.
8. Dzyublyuk O. Structural aspects of improving banking system // O. Dzoblyuk / Finance Ukraine. - 1999 - № 1. p 65-73.
9. Law of Ukraine "On Banks and Banking Activities / Voice of Ukraine. - 2001. - № 12.
10. Matvienko P. V. Investment activities of domestic banks / P. V. Matvienko // Investment: Practice and Experience. - 2007. - № 9. - P.31-37.
11. Lutsiv B. L. Investment potential of the banking system of Ukraine // B. L. Lutsiv / Actual problems of economy - 2009. - № 5. - P.53-58.
12. Malik M. I. The financial and credit mechanism in the development of agricultural business // M. I. Malik / Finance Ukraine. - 2004. - № 3. - p.47-53.
13. Statistical Yearbook of the Lviv region in 2012 // Department of Statistics in the L'viv region., 2013. – 378p.